

737

K34/103

E. Phoxo

P1-65*

737 737

K34/103

SEP 17 1945

AM 8/103

Geography

Engelina Phoxo

0

P1-65*

MONITOR

K34/103

EXERCISE BOOK

SKRYFBOEK

12

T. Mabasa

NAME
NAAM

Alex M. Mankgo School

CLASS
KLAS

12

SCHOOL
SKOOL

Witkyk School, 10th July 1945

Registered No. 513/31.

"B"

737

Rec. 17.9.45.

Engelina Phaxo

1

p.p. 1-65

Sewela le pitsi

K.34/103

Sewela ote mola boa mmaxwe ^{greê mašemong} are ke e lwala ote mola
 ba ile mašemong a šala a sila a opea aba o hlaba kxoxo
 ya xo nona a e opea xabotsō, are xo sola a fakhela
 Maxobe le dinamaka serotong - a rwalwa a tlaxu a ya
 mo a hlwang a hwetša pitsi xona xelebile fela fao a
 Thoma xo epela are ^{sexana banna} sewela-sewela a owa kodi
 ntšane kodikoro a no epela byale xo fihlela pitsi yela e
 etla. Xe e fihla mola a. e fa maxobe ale ya ja yore
 xo fitsa a tšeo tšeo a ya xae, mantšapama xe a fihla
 xae atšea kxekxethšo a e tšekela xanong a e bea ka
 lešameng atšea mešidi a e sila a tšela ka yona atšea
 koba a rōbaia. Ono diwa byak katsatsi le lengwē mouna
 yo mounwe ote arema a kwa sewela a epela are
 sewela-sewela a owa ka ntšane kodikoro Sewela se
 xana banna se kata le pitsi nateng. mouna yola atšea
 a yo botšea mmaxe mmaxe a botšea papaxe sewela xore
 ote mola ba ya mašemong a šala a laetšeo sewela xore
 ohlwa a diang. Apa a tlaxa ya mašemong are mdae
 ele mošexare batha ka noka ba ile mašemong a boela

1372

K34/103

sewela le pitsi

Xae a fi' hla lulela sewela a kwa sewela a sa epela
e fa metse ka le šapato. o e alela lexoxo a efa eja ošea
dilo tša xa re a ya xae papaxe le yena ya xae kere
xosusa papaxe sewela are ka nako yela sewela a yang
ka yona sehela a da apele a ya xona asweve le xona
xe a fihla mda sewela a emong xona a fihla a em
xona a epela ka ka sewela a apere diroko kere
pitsi yela e tla a ne monna wola a mmoditseng
arêma pitsi yela ka selepe ya hwa a e xoxa a fihla
a e lahla ka sehlorenq. ke ke monna wola a thoxa
a ya mašemong sewela ore-xosala a rwala mura
xwana a xaxe te mašupela xe a fihla a ema atlea
eme xona a epela a epela abona pitsi esutle
a batamela a epela a epela a bona pitsi esutle
abatamela are xe are kere ka sehlae a hwetsa

pitsi ka xare xa sehlae a thoxa mola ašea mura
byama pphšatla ke ka mašopela moxoxwana xa a kxeila
nthšua a lahla a thoxa, xe a fihla xae atlea kamešiba
khupa krekxetha arobula xe ba boyca mašemong bare naze
wela o byang ke are ke xona ke lwala a mmethelesim
krekxethšo ya wau bare a lwale ohlwa o fetsa mabeleb

737

K34/103

J

e fa pitsi ore kea lwala o eraxe olwala pitsi

Serotele o tserexa malome axe

Serotele o tse adula ka lenaheng ba metse^{tsa} ngwana
 wa malome axe obekwa a satselae monna wa xaxe, ore
 xofihla xa Rakxadi axe robe xona le ntloengwe e
 dula Serotele byale Rakxadi axe a mmoša are^u orexe
 o tšena kama ka mehri ore^u koko. Ngwanenyana wa
 nore xe a tšena ore koko, fela ngwanenyana yo mantšiboo
 xe a robetše Serotele a tšene ka dikobong a robale le
 ngwanenyane fela a seke a mmolediša le ae a tšena
 ka dikobong a seke a motlwa a bile a seke a mmolediša le
 xe a tsata a sake a mmona. Rakxadi axe are^u orexo
 sola o iše metse lemaxobe ka kwa ntlong a no dia
 byale a ba a bona e eba motho wa mošate ka tsatsi le
 lengwe ore ale mašemong Rakxadi axe are xo yena a
 re Sepela xae o yo kra metse orexe ofihla ore koko
 a keafihla a tšena ka krorwana a otlala ka mafuri
 arata xo bona monna yo wa xaxe mokhukhonetša a fi
 hla a moakomela are a hloedumetše are^u koko.

4⁷³⁷

K34/103

Serotele ošere xa maloma are.

Ke xe monna wala wa xaxe are ka xaxe are
tsena oša emetšeng m-oratike xompona a tsena are
na ke xore obe otšile xo diang? are ke be ke tile xo tšea
metse a hwetša a šaxa makxopha wa kromo a epela
are bomma bantšata kwakwa bantšeiša kwakwa
ke moxatša serotele kwakwa serotele ^{sa podile} kwakwa sero
le sena le molemo byana kwakwa. Sebile sena lema
šomō kwakwa. Are o mpona sepela mešomong
ya xax ke xe ngwananyana a hoxa a ya masemong
lesoxana le la lasesa kluta manthapanana xe ba
tsena ba hwetša serotele a adile makxopha wa
xaxe lapeng a oraxa ka maoto a epela are
bomma ba a nthata kwakwa bantšeiša mosadi.
kwakwa serotele sa podile kwakwa. mmare
a thoma xo makala are na nkane otšwele kantlong?
a serotele are e ketšwelé ka xore mosadi wa waka
mpone ke xe mmare a botša Rangwane xe a šoxa
a tsebiša ba motse xo hlabiwa kromo e bu makete
basadi batšwela ka diratwana basila ke xe serotele
a ya le mosadi wa xaxe karabo le mohlantka
na yo mongwe ka xore e be e lengwana wa ka mošate

737

Sero

K34/105

5.

a yo tseba ke ba xa malome aye. Ke xe a
abo ya xa malome aye a itulela le moxatsaxe a se sa
dula ka le nakeng.

KXoši le Basadi ba yona.

KXoši ye e ~~ke tere~~ ba-sadi ba ba raro byate
KXoši ye ele matsami monna yo aye xe a ile xo
tsoma xe a bolatile dikraka a dife mosadi yo moalo
a diapere, aye xa ayea ye nakeng aye mola a
sa ile nakeng mosadi yo wo monyenyanu
ašale a nthša dikraka tše ao bea ka xa xaxē-
byate monna yo a belaela abotsišo mosadi yo aye
na dikraka tše xe diapewa diapewa e le tše
dintši ep empa xe rešēba re šēba di se ka mo
ka na tšona dija keug? mosadi yola aye nra xa
ke tsebe lenna diammakatsa xe ke diapera dihlala
pilsa ka matsatsi mola xe ke boa nakeng diname
diammakatsē ba no dia byale mosadi yo a no xane
tša katšalsi le lengwe KXoši ye napa e hla lešika

6

737

K34/103

Kxosi le basadi ba yona

are xobasadi ba ba xaxe are arieng nokeng
 re tla bona wa utswang dikxaka tša kxosi mosadi
 wo wa lehwodi obe ana le ngwana wa ngwaneng
 na, leina la xaxe ele Khungwane abo Khungwe Khungwe
 xe ba fihla nokeng monna yola atšeo dithata tše pedi a
 êpêla etangwe ka thoko ela enngwe ka thoko eno
 a hwunelêla lešika mo dithateng tšela laputla bodiba ba
 la ka boxare. Are xobasadi ba are namelang lešikale
 lenyoxe ka lona lešenya dilo tšaka bare na re tla
 kxona na? are namelang. Mosadi wa pet xo utswa u
 batsa ngwa wa are xe ba mfolo mo wena o tšee
 ngwa le sedibêlô sa makhura o ye xa moxolo axo a
 re na ke tla tšeba ka eng are, wena xele do tla
 sedibêlô sere. Kwete o nape otseberoxe ke wêšê ka
 boadibeng. xe ba fihla nokeng mosadi wo moxolo athoma
 are šika lapôô kxoxa rebone morathatha kxob
 xare ano êpêla byale xofihlêla a hite a tšela ba
 diba ka lešikale la antšê a êpêla. Mosadi wa
 bobedi atla le êna nyoxa xwatla wala wa x

737

K34/103

7

Krosi le basadi ba yona

utswa dika le ena are^u wa^u keng dikaka tsa krosi ke
 mang morathatha kxaxa ke wele sika la poo kxaxo
 xa ke wele morathatha-kaxa ke wele are xe are ke
 yo felelets'a lesika lar'e ruthu a wela. Ngwana wo-
 la a tseca ngwana attara a ya xa mardo are byele monna
 yaka a ya xae le basadi bale baloi baedi. Xe ale
 tseleng a bona moselapye a napile atta xo yona are
 na oya kae ngwanešo are kea xa mardo aka are
 aree re sepele bohle hke o nkadime ngwana yo
 ke xo khutsiše a mofa ngwana o sele a mmojula
 basepe are hke o nkadime mosesana wo wa xaxo
 ke bone xe o nthswanelo a mofa mosese are hke
 o nkadime le dipheta tse tsa xaxo ke tla xo adina mo-
 sela wo waka wa ithswanlhwanelša hella xo botša xe
 o xo swanelo a para mosela wota mosese are na
 dilo tse di a nthswanelo na? are eng di xaswanelo
 basepele bohlo xe ba fihla pele khungwane are mo-
 sele mphe ngwana le dipheta le mosese are katla xo
 fa bofuka kxomo basepele xe ba fihla xanci are.

8

737

K34/103

Kxōši le basadi ba yona

m, mōwē, mosele are kella xofa bofula. pudu xe ba
 fihla xona are mpue ke tla xofa bofula putšingana
 xo fihlāla ba fihla xae bare xo fihla mos-lapye a
 re xo khungwane are na o tšeba ka xa moxolo axo na
 khungwane are e kea xo tšeba mosele pye are xo
 yēna e ta pele ntlhongwe moxolo axo ota xo tšeba a
 e tšela pele ngwananyana ba tšena ka xae ba fihla ba
 thakxakēla mosele pye xosasa xe ba tšona bare sepela
 ng le o leta dinonyana mosele atloxa le ngwananyana ba
 yo leta dinonyana xe ba letile dinonyana xe di ga ka xo mo
 se lapye are Sweaha Sweaha xe dinonyana Silši u
 we mosele le mosele ke xona o kotame dinonyana
 difetša mabelē a batho. Ngwananyana a tšona a e
 pēla are Swea manonyana Swea manonyana sea tšwalwa ke
 le mosele ke tšwetšwe ke le khungwane a tšona khungwe
 khungwe, ba no dia byaie ka mehla xe ba ile xo leta di
 nonyana katšatši le lenowē mosadi wo mongwē a tšona a tšona
 nonyana wo a epela koša ye a ya tšona moxolo are a
 wena ngwananyana wo wa mosele ke ngwananyana o tšona
 la o isa ma xobe o emē o theeletšē ota kwa are

737

Kxosi le basadi ba yona

9

K34/103

epela are a seta tsakaluka ke le mosele ke tswetšwe
 ke le Khungwane a bo Khungwe Khungwe. Moxolo wa Khungwa
 ne are mola a isa maxobê are xo fihla thšemong a
 xe xe a yo fihla robana a eima a theletsô a kwa
 ngwanabo a epela kôša yela a napa a tloxa a yo xo
 yêna xe a fihla a bitša moselapye are etlang le'jeng
 moselapye are xo fihla, are efa ngwanešo dikobotša
 xaxê babe ba rôbala ka mo ntlong ye ba beang ma
 fisi bošero ke ba robetsê moselapye ia la a khaswa
 khaswa mafsi bare mola bare na mafsi a lemakieng
 moselapye are ke wana wo mosele a era Khungwa
 ne. Ba nama bare xo bo ya našemong ba apha lebe
 se lare xo bela bale thšela ka ntkong ba elokela
 ka maleteng ba bitša ka sadi ka moka ba motse le baneng
 ana bare bo yang le fofe pitša ye, batha. Ka mo
 ka bathama bafofa bafofa ka moka bafelêlêlêla xwaša
 la mosele are xe are kea fofa a bôna lebesa ka pišê
 ng are ka mola xare xa pitša sube a papa a hwile ba
 mokkupetša xana ka moka maleteng wola. Hlakitšoboyate a
 thakalêla ngwanabo a mmotšiša bo mmaxe a mo anêxêla
 namo mmaxe a hwileng ka xana Khungwane er yaba mo

/0

737

K34/103

KXoši le basadi' ba yona

Sadi wa kxoshi mola-ba epetseng mosele xwa mela
dithsehlo khungwane xe a ya nokeng dimohlaba,
are mola are Jo kahlaba ke dithsehlo, mosele are
dithsehlo ke mmako le papako a nodi byale aba bota
ba fiseletsa dithsehlo tšela pula yare xo na xwa
mela lephotsa lare xohlatša khungwane ele motsu
tši, batho bare mola ba ile mašemong lešale le kxo
le xa la ya xo khungwane ka ntlong. La fihla
lare xo dimo xa kura ya khungwane larē phivu
tentelenene ke obota motswetsi se seka ntlong
lano dia byale aba bota bare xo ena le kxolē xe
are ke a le kxola lerōtše larē xe nkxolē lena kexo
kxolē are le rotsa kere nkxolē xo kxolē. Ba le kxola
bare lehlabēle xe are kea lehlabēla larē nthlabētse ke
xo hlabēle ba lehlabēla bafakola ka pilšeng barē le ape
ye are kea le apea larē nkapēe ke xo apee ba le
apea barē bešetsa larē mpešetsē kexo bešetsē bate
bešetsa barē tlwē xe le butšwitšē are ntlwē ke xottwe
ba le tloa bare le hlatloke larē nthlatloke ke xo hlatloke
ba le hlatloke bare sola larē nthsolē ke xo solē ~~le~~ lesola.

737

kaob le ba-sadi ba yona

K34/103

11

Ba-fa khunawame bare ija la'e ntye ke xoje
khungwane a se ka ba a le ja.

Lesatša Matome

Matome mmaxe o ile a morama xa malome axe xore
a wo tšea ditloa matome atloxa bare xo yena bare
seke wa ja le tee are naxa motho a ka eia otha dia
kyang mmaxe are a di lewe xe oka dija otha hwa,
matome atloxa a ya xa malome axe xe a fihla ba xa
malome axe ba molotšiša ba motho kxatela ba mofadišo
malome axe are othile re bona na moloxalo. are eng
bomma barile ke tlo tšea ditloa, ba mofaditloa bare ose
ke wa ja le etee are eng. ho mohu meteki sakana
atšea arwala atloxa a sepa a sepea are xo fihla
sebakabakeng mako se nang motse le motho are xa a ngoy
arola sakana yela yaxaxe are bea fa se a bofolla

12 737

K34/103

Matame

Anthša e tae a eja a ba bofelelela sakana orwala
a thaxa a sepele a sepela a fihla xae xe a fihla xae bo
mmare ba mothakxalēla bamotsišša ba bare na a sepe
jo le elee na? are a owa. xosasa xe aya rodi
ša a thokile matswēle tšatsi le lengwe a seke a ja q
bulēla dipudi ya xo diša mmare are na a o je na?
nao mohla o dia swang are xa ke je kea lwala. ~~houe~~
la dipudi atloxa xe a fihla xo diša bona sehlare sese
xolo sa mopipi xe a fihla xo sōna abalengwana amo
hlapišša a monyantsša a morobatsša atloxa asaka dipudi a o dir
nweša a thoxa a ya xae xosasa xe a eja a tšea lekhala
le lena e a le lokēla ka krotlong a utswa thšipya ya
makhura a utswa le makhura a tloxa a bulēla dipudi yodi
ša xe a te bile sehlare sela a thōma xa epēla are.
Axoko xollu ~~ngwana~~ ^{šosese} ngwana wa tlo ya ~~ngwana~~ ~~set~~ sehlša
na sese ngwana hlare sa mopipi ~~semašana~~ sese ngwa
na are ke ngwana le ngwana a ya a notšesuma
hlapišša a mo leša amo hlapišša amo nyantsša a mottotša
ka makhura a morobatsša a sōka dipudi ya xae nodia
kuare. ka tšatsi le lengwe abona ke monna wa moromi

737

Matome

K34/103

13

A e^hma a mothelets^ha mathapana a wo bots^ha mmare a^hte
na oha nki^hsa xona na? Mo^hna yola a^hre eng nku xo i^hka xona
bare xosasa mathapana xore matome a t^hent^hsa dipudi ba
mo^hoxela xae ba ya xo t^hea ngwa wola bare xeba
xo lebile bathoma xo e^hpela kosana yela bare. a ke
a lla se^hlasana sese ngwana wa t^hoo ya matome se^hlasana
sese. Ngwana hlare sampipi se^hlasana ~~se~~ sese ngwana
a^hre kengwana kengwana ba ya ba mo hwets^ha ba mot^hse
a loa bo^hela xae, xe ba fihla mmare a ba ngwana
amofihla a go a^hpea a sola ba ja barobala xosasa
ba a^hpea ba sola ba ja a^hse lekako a lokela morabeng
a t^hea dithsipyana t^ho xaxe le makhura a bulela dipudi
a t^hoxa, xe a fihla a xama dipudi e^hpela ngwana
a mot^hse. ~~A mot^hse~~ Sebe alla a e^hpela a e^hpela
a se kaba alla a t^hoxa a hwets^ha ngwana a se^ho alla alla
a s^hka dipudi a ya xae mo^hexare. Xe a fihla xae ba
re na nkanne momphla o dia t^hent^hsa mo^hexare a^hre ke
lwala, a ya ka xae adula mmare a t^hsa mollo a
a^hea matome alla bare na o lletang a^hre ke bolaya
ke mo^hsi bare dula kamo adula ka xona a^hno lla ore

14 737

K34/103

Matame

Ke bolawa ke mosi xo fihlela abite aya kantong
xosa sa ba mmontšha ngwana xaxe a kōna a tha kaala a
nyanthša ngwana xaxe a moxo diša a bja ba raonyo
na.

Mošadi le kolobē le mpya.

Ka tšatši le lengwe kolobē ya šaha mosadi o
arē kolobē tsena ka sethopeno kolobē ya xana
mosadi arē mpya loma kolobe kolobē e xana xo
tsena ka sethopeno mpya ya xana arē patla betha
mpya mpya e xana xo loma kolobē kolobe e xana
xo tsena ka sethopeno. Patla ya xana arē mollo
fiša patla patla e xana xo betha mpya mpya e xana
xo loma kolobē kolobe e xana xo tsena ka se
thopeno. mollo wa xana arē metse tina mollo
mollo o xo fiša patla patla e xana xo betha
mpya mpya e xana xo loma kolobe kolobe e xana
xo tsena ka sethopeno. Arē kromo e xana metse
metse a xana xo tina mollo mollo o xana xo fiša patla

K347103 15

737

Momodj le Kolobe le mpya

patta exana xo betaa mpya mpya exana xo loma kolobe
 kolobe exana xo tsena ka sethopeng, are thapo selaxa
 kromo kromo exana xo nwa metse metse exana xo tima
 mollo mollo o xana xo fisa patta patta exana xo betha mpya
 mpya e xana xo loma kolobe kolobe e xana xo
 tsena ka sethopeng thapo ya xana. Are lexotto thathan-
 thsa thapo thapo exana xo selaxa kromo kromo exana
 xo nwa metse lexotto la xana. Are katse balayale
 ho lexotto le xana xo thathanthsa thapo thapo exana xo
 selaxa kromo kromo e xana xo nwa metse metse axa
 na xo tima mollo mollo o xana xo fisa patta patta e
 xana xo betha mpya mpya e xana xo loma kolobe
 kolobe exana xo tsena ka sethopeng. katse ya
 Sepela o wo nnyakela mafsi ketla balaya lexotto a ya
 xo kromo a fihla are kromo nke o nthuse ka mafsi
 kromo yare sepela o wo nnyakela byang byo botala
 na talana ke fule pele ke tla xo fa mafsi a ya
 a nyaka byang a bo bona atla a loitsa kromo ka ya
 ya ya o fula yare xo fula ya mofa mafsi a ya
 a fa katse. Katse ya nwa mafsi yare xo nwa mafsi ya

IG 737

K34/103

Mosadi le kolobe le mpya.

Thathathisa thapo thapo ya selasa kromo kromo yanwa
metse metse a tina mollo mollo wa fisa patla patla
ya betha mpya mpya ya lona kolobe kolobe ya tsena
ka sethopeny.

Banenyana ba ya dithokolong.

Ka tsatsi tengwe banenyana ba lakany
xore arieng dithokolong banapa ba thosa basepela
basepela basepela bamela dithaba ba fihla mo
dithokolo dibana xona, bafula bafula dithokolo
e lexore ba ile bosa ya bare xe bafihla bo
thokwa ba mokradi a kopa ke lefika ba letsea
ba le kratla ba lesila bafela. Xe ba bo ya
ba sepela basepela ba fela noma ba ile xe
ba le bile botokwa letatsi la sobela xe ba
le bie felo mola lesupi fa swate.

737

K34 XE03 17

Banenyana ba ya dithokolong

Ba hwetša lefsi ka lela lexotse tethibile
 tsela batho ma xo opela bare itse itse fatoxa
 itse itse fatoxa a wa roxa ke nna itse itse
 fatoxa o roxile ke mokxadi itseitse mokxadi
 le mokxatsana itse itse fatoxa mokxadi motha
 wa molomo itse itse fatoxa. hare nganganganga
 xo se nene xwa feta a e tee bano dia byale
 xo fihlela bafelêlêlwatla mokadi are itse
 itse fatoxa itse itse fatoxa a wa roxa ke nna
 itse itse fatoxa o roxile ke mokxadi itse itse
 fatoxa mokxadi motha wa molomo itse itse fatoxa
 lefsi ka hare kxwa la sebe la buia sebaka
 ya ba yare ekxalê la kxona le buia sebaka
 batho ba motxetše xe afeta mola a hwetša
 batho wa motxetše a bona molo o morolo wa
 matsimo kxopê ya xona. Xe a fihla a hwetša
 matsi mo kxopê bare na otšwa kae mokxatsake,
 ore ke tšwa dithokolong bare ota la ta orobobe
 tše mo. Xosêša Ratsimo are xo mmaxe are
 ore mosexare ore xo ngwanenyana ore etlake

18

737

K34/103

Banenyana ba-ya dithokong.

ke xo boole^ā ore mola o-mmoala o-mohlabē
 ka mphaka ngwanenyana o-batheeleditšē atloxa
 moxala Ratsimo mokxekotwana ore xo ngwanenyana
 are etla ke xo boole^ā ngwanenyana ore ore ke
 boole^ā wena peie atšea metse a boole^ā moketolo
 ore xo a-jo mafetša a-mohlabu ka mphaka a-bole^ā
 ya moketolo wola a mo a-pea atšea dikxaratana
 tšela tšā mmaxe Ratsimo a dikxoboketša xo tee
 atšea leetše lela laxaxe u-pēla emengwā meri
 ri lešakeng eng mengwā ka mafuri e mengwe
 ka mathopeng a tšea marapo le a mmaxe Ratsimo
 xo ba baya xo tšoma a iwela tselang. Ratsimo
 xa a fihla a bitšā mmaxe meriri yela ya ka
 mafuri yare ke sa ya kaakaba yaka šakeng ya
 re ke sa tšea bolokō ya ka ntlong yare ke sa
 kaona yaka mathopeng yare ke sa feela ya
 ba ngwanenyana o a sepela. xe aintšē a sepe
 la xe a the mbotong naka ya lla yare swee
 swee maba ile swee swee kea tenaxa swee
 swee naka ya maba ile swee swee keate
 naka swee swee.

737

K34/103

19

Banangana ba ya dithekolong

Bo Ratsimane bare xo tswa nahama bo tloxa
 ke dimpya ba kitima ba kitima dimpya xere
 di fihla xo ena a laha lerapô tša šala di
 e ja le rapo ya ba wa kitima naka yona e
 xare ea lla ano 'eta a yalo marapô xea
 fela a di fa mošese tša šala di e ja mošese e
 Kitima tšare xo fetsa ba molatela a laha thetha
 ya ba o fihla nokeng xa fihla a hwetšo naka e
 thetše are na ke tša di kgung xona no a ipheto
 la thelwana ye botsana dimpya xe di fihla mola
 di ena ena mola bo Ratsimane ba fihla ngwanengane
 are sexwaxwa sexwaxwa khupa metse ke fete se
 xwaxwa sare e se ešo ke a bokwena are
 kwena kwena khupa metse ke fete kwena yane
 e se ešo ke a bokubu are tša kubukubu khupa
 metse ke fete naka ya nollala ke xe a ipheto
 la leswika Ratsimane abetha dimpya tša wela kg
 nokeng. A tšea tšilwana yela e e re ka kwa mo
 šo we naka wa naka a ere tšikitsiki are mošela
 mmare ikabe ke mohwetše ke mola ye ka leswi

131
20

K34/103

ka le abona lefsika le la ele ngwanenyana yo
la a thšaba. Ngwanenyana a eta a ôpê la ave
Ratšimo a lle mmaxê are ke šelana šelana.

Košiši le mosadi le boma ba ba bedi

Košiši obe atšere mosadi' a ba le ngwana
wa mošimane wa sexotê le ngwanenyana a hwa
Košiši ye ya tsêa mosadi' wo mangwe mosadi'
wo a ba le ngwana wa mošimanyana xea xola mo
sadi' wo are xo monna wo are are bolaye
mošimane wo ottha a tsêa di'komo tša ngwana
wo) Monna wo are xo mosadi' a ke xapeke
wena otthare xosola wa thšela sehlare ka borobeng.
Mosadi' wo a thšela sehlare ngwanenyana a mmo
na — ottha ya a emu le tlakeng a epêla are
thebola ngwana mma ophêpê borôbê o je sešêbô.
Mohl'a a thšetše ka sešebang are thebola ngwana papê ophê
pê t sešêbô o je borôbê are ryalo byale bakemo

137

K34/103 2,

Kroš; re basadi ba yona

xa xore ngwanenyema wo ea bona xa badia
dilo tšē tšā bona bare molea badia ba mokobemori
ti o šale otle o mpošē a e lettoleng a no èpèlè
ba èpa molete no lesorong la dikxomo di kxomo
dintla dithseletšā molele wala, xe a tšēna ka lešake
na anamela dithatid a kutumpela ka lešakeng ba bana
xore o lemaxile ba bidišā lebesa balebea madu
long a xaxe kaxrong. A dula madulong a wala
byale bare xe ena bošela ka madulong a xaxo
a kxoro metša wala are bošela ke uwe raonna
wala a wela ka pitšeng a swa. Dikxomo tšē di
be di xana kobō ethšwana ba morēkela ho
bo. ethšwana a e apara xa a go xama a etšō
la a efa wala are nkaparētē koba ye yaka e
tho hola mathšita a e a para elikxomo tšē mothula
xe ba ya ka xae a motšēla adi apara. Ba
bona xore opadile papaxe alikela motto ka
xare xa setola a roma theboia a sepele a wo
ntšēla setola seta. Xe atloxa a tšēu dithokale
lerumō bare na o iša kac dilo tšēuwe are

22

737

K34/103

Kxosi le bana ba yona

a owa ke tlhale mola ke bona mmutha oretaboa
 ka o bolaya a sepele a sepele xe a lebile se
 xola sela a sepele sepele sa papa malewe sepele
 sa papa malewe sa tšwela sere thluru thlure mo
 wola ba moketšeng ka xare xa sepele a xere
 a re kea emela a mmetha ka selêpê.

A ba a mohlaba ka leramo ahu xe a kula
 sepele sela motho wola a wa fase a tšea sepele
 selaya a fa papaxe papaxe a setšea barexa
 ya xo robala ba tšea lwala ba lebea dikobong
 tša xaxere xa tla xo robala a tšea di koba tša xaxere
 a di bea dikhoxong ka wola a tšea tša lwala a di
 bea dikhoxong tša xaxere. Bakxatla ngwana wola
 wa bona ka lwala e tšea mošimanyana wo
 tšea tšea tšea le lengwe le le lengwe xa tšea
 ore mare mo kopeng tšea. Xosasa xe ba tšea
 bana a re mare tsare ngwananyana wo a bona to
 re ba wa tšea a re xo mošimanyana wo a re a
 re tšea dikxomo tšea re tšea tšea xa koko ba tšea
 ba ya xa koko wa bona. Xa koko a bona le

737

K34/103
kaosi le bana by gona

23

xona ba fihla ba bathswenya ba hoxa ba
 aka ntlwana ya bona toaduta ba e tee moši-
 name wo a thoma xo tšoma ke a bola ile se
 lo ore na a fihla a ema molomong a epela
 are mpulele ngwanesa dina ma ke tšoxo dibete
 ke tšoxo o bola a tšena ka tsatsi le-lengwe
 a hwetsa bašimane ba dišitše a bona kromo e
 nngwe ya xo kwatšana ye botse are na ba
 šimanyama teng ka tšaba ka kromo yele
 ka neng bare ašišexšana towē oka rešia
 se o lebyale aswana kromo yela ka mosela q
 letša molodi are xokitima ka kromo yela a ba
 a fihla xae a epela ngwanenyana a mmulē la q
 -išana ba e bua bu e bua ba e fetsa ba fexa di
 nama tšela xodimo. Ratsimo a molemoxa oha
 alla mola mošimane alle xotsomo a epela ngwan
 nya ma etse kea xo kwa ke wena Ratsimo a se
 wena moxolo wa ka Ratsimo a ya xo leeba
 are na xe kella dira xore lentwe laka e bele
 lešesē ke xe nka dia byang are Sepela

24

737

K34/103

Kxosi le bana ba yona

Kxonyeng Ratsimō a ya ~~thōmōng~~ Kxonyeng are
 xotša mollo a xotša mollo are beša dikalo tše
 nne a di'beša tša swa tšare mola eke tše dikhwi
 bidu are metsā sengwe o seke ware thšithši a se
 metsā are thšithši are nke o epela rekwa a kwa
 a epela ka lentšwe le lexo a metsā se sengwe o
 nore thšithši. Xe a metsā sa mafêlêlô sekaba
 are thšithši a na pa are epela a kwa a epela
 ka lentšwe le lesêšê ka ka thebola Ratsimō a nopa
 a hoxa ya xo ngwanabo thebola a epela are
 mpulele ngwanêšo dinama ketšaxo ngwanengyan
 a bula a bona xotšeng Ratsimō a thšoxa are xo yem
 are etla mo are ke nna wa batho are kete etla
 mo a ya are dula mo a dula d'ropeng tša Ratsimō are
 dinama tše ke tša mang are ke tša batho. Ratsimō are
 ditlišê mo a tšea dinama tšela kamoka a dila Ratsimō a
 dija kamoka are dikapa tše ke tša mang are ke
 tša batho are ditlišê mo a mofa a dila are xo
 dipetša a ba a ja le ena a hoxa a ya mo a

737

K347103

25

Koosi le bula bayora

dulang xona. Mošimane wola aboa aphiha a 'epela
 a 'epela bona xo sa bulwe bula a hwešša xosena matho
 le dinama dišexo a tšea setentele le sešepè le mpraka a
 thoxa ya moxobeng wa mathama aphiha are sešelleng
 a setle a setle sentye nae ~~letšimo~~ letšimo kzošè lašè èntle
 khèèkhèè molobana mo ano eta a 'epela byale xea phi-
 hla xo wa mafelèš le xona a 'epela byale Rašimo are
 hea 'epela are sekone a khuthšedinama tšela apalè
 lwa. Are here sešelleng ngwana mma ke se a setle a setle
 sentye nae are hea bolèla apalèlwa are nke otlišè ntō ye
 u we ke letšè a palèlwa mošimane are sekamiša mola a
 diša xore a mošime ka sešepè a sekamiša molata a
 vè a sa palèlwa ke xolešša a mošime molata wo u
 molata. A mmlwa a nthša ngwana bō a ya nae
 xae.

Banenyana ba ya dithobethobeng.

Ba thoxa bane nkhothane bare dišwadišwa
 ne na aree le wena dithobethobeng.

Banenyana ba ya-dithobethobeng

are nna kaa ya ka swela a na bašata ...
 moraxo xe ba filha dithobethobeng a filha nabo
 a hlwa a fula nabo dithobethobê aboya nabo
 tsatsi la basubêlata ba se kxoiê ba bona mo
 ho o xoditswe ka Ratsimo xe ba filha bahwe.
 Tša Ratsimo banama ba êma êma koci kxaka
 la. are balamelang le ikomašê, Ratsimo a
 loketše makhura a beci dina tšaka mollong ma
 khura eile a nyaaxa arôthela mollong bare na
 makhura a nka kae? Bona urôtha xo Ratsimo
 bare na nkahe o rôtha makhura arê ke nonne
 xape rena xe ja dinamašô makhura a lebone ke
 rôtha makhura temodinang le tšaba bašadi ba
 baka inkhakhane arê na re ka setšêe ke
 letsimo bare ae inkhakhane yêna oboteking.
 Mantšiboa Ratsimo arê inkepeleleng ba nama ba dia
 lešaka a tsêna ka xare are lebônêlebonê ba
 sadi baka ke mokankata lebônêlebonê kese
 lekhotlê arê wo mongwê ka-teinô arê ka
 are nna nabê a nke ke mo iše moriti otšidi
 di.

737

K34/103 27

Banenyana ba ya di thobe thobong

a mo isa ka mathuding rošasa le xona ore
 nkepeleleng a bolaya o mongwe leena are thōa ke
 mo isē mori o tsididi are mola mantšebo ba robetše
 a tšwe ka ntlong a o ja motho wola arileng ke
 mo isa morili o tsididi dišwa dišwane are na le
 albona xore oa re jetsa iare fotse ore monna wa
 rena o ja batha a ka napa a ja batha khakha
 ne are mola ~~parobetše~~ a se robatē a kwa
 Ratsimo a o ja motho a robatoba marapō are ke
 soba wa a semokisi. Are kesoba wa a se motšwe
 a ba a ba lesa xo sasa are xo mokwa a ikwiše
 tša xo dima xabona ba re mola ba re mola ba re
 re bolo wa ke eng are ke ile ke wa vota ka
 le wela. Are theeletšang le tšhi kwa ka lebo
 boditše kara motho wa o a re ja bajale a bola
 ile wa boselēla dišwa dišwane a robane motho wa
 o a re ja a rieng ka mathuding leo bona ba hwe
 tše diphešele ele melkrobakrobo benye ba tšana ba
 saxo ba hwetša wola a mola ileng a se ke xona
 ase a naja a kroketšō nakana banenyana ba le bareg

28 737

K34/103

Banenyana ba ya ditshobothobony

sa ile xo tšoma ba tšea dipheša tšela ba dire ka tu
kwane tširi batloxa xe ba fihla pele ba hwetša noko
e tšea naka ya thōma xolla swe owe mabai le swe kea
le naka nakana ya mabai le swe kea le naka bare sexwa
xwa sexwa xwa khupa metse re fete sexwa xwa sare
a se ešo kea bo kubu. ~~kt~~ Kubu kubu khupa metse re fe
tē yare a se ešo kea bo kwena kwena kwena khupa
metse re fete metse a bula tšela o noongwe a feta bana
dia byale xofihlela ba fihlelela. Xe xotta wa mafelêlô ba
re sexwa xwa sexwa xwa khupa metse re fete a se ešo
kea bo kubu kubu khupa metse re fete a se ešo kea bo
kwena kwena kwena khupa metse re fete metse a xana
ba epele ba epele metse a se kaba a buki se baka batšea
pheta bare ka nokoeng sube metse a xana a bula se ba
ka ngwanenyana wala a feta bare ba le ka kwena moše wa
noka bakana matšimotšopê a tšwela. Dišwadišwane a ve kene
Ratšimo o swabile le mosela ore ore swa swetšo ware o yare
tšea ware o eja batho wa nore ke ba iša morili o tšididi
o era re ore fetsa le xona wa hlakana le banenyana ba
mašilo ka nore ke ba bo tšea kere motho wa o a re ja

737

K 34 / 103 29

Banenyana ba qo ditlobo thobeng

banore monna wa rena monna wa rena. Banenyana ba
le batloxa ba ya xae xa ba fihla xae Mongwe le mongwe
a ya ka xa bo dišwadišwane le ena ya ka xabo ba
tho ba ba botšiša bare na lena le boile byale bangwe
ba kae bare ba llwe ke tšimo re be redutše ka xa lona
lare lea retšea ra thuka ka dišwadišwane.

Batha ba be ba bolawa ketlala.

Batha ba ba be ba bolawa ketlala ka tsatsi le langwe
are a ile xo kxa mororo a bona ntlo ye thšwana ya
xo yona a fihla a epela are ke ile ke o kxa mo
ro kabona ntlo ye thšwana e tšopororo. ke ile
ke o kxa ~~mo~~ mororo ka bona ntlo e thšwana,
ntlo yela ya bulêxa atšeno ahwetša dinama tšo dintši
leka matšalwa atšea dinama tšela ~~o~~ xotlatša a re
tšwa a epela a epela ntlo ya itšwalêki a tlaxa a go
xae. ka moso atla le monna ba fihla ba epela le
bati ka bulêxa ba tšena ba tšea dinama batšea le bati

30

737

K34/103

Batho ba balawa ketlala

la ~~at~~ itswalêla bare asî retla tebula ke banapa
 bathoma terilo teokxa moroxo tabona ntlo ye thšwana
 e lampororo e lampororo terile teokxa moroxo tabo
 na ntlo ye thšwana e lampororo e lampororo babona
 ntlo esa bulere tsatsilaba la subela mosadi atse
 na ka nkhong ya byala mona a namela ntlo a
 dula koa hloxwaneng ya ntlo benye bantlo xey
 ba boya kooši ya napa yare mpeng morutlo ba efa
 yare ke ka byalwa morutlo wa robêxa. ba tšea o
 mongwe le wona wa robêxa batšea mongwe le
 ona wa robêxa. kooši yare tlišang le bonêxe
 ba bonêxa ba hwetsa motho ka byaleng ba monthsa
 ba mmola ya ba etiša ba etiša xey ba sa dutše mo
 nua woka e swarwa ne moroto a rotêla bare,
 pula ea na xey ba tšwêla ntlo ba bona xosena pula
 xey ba bonêxa ka ntlong bar bona motho ba mo
 swa ba mmolaya

737

Masilo ofetesetša mosadi wa xaxe.

K34/103

31

Masilo o ile a feletsetša mosadi wa xaxe
 xa-xa bo + a rwele maxobe axaxe + ke diko
 byana tša xaxe. Xe bo fihla ka nokeng monna
 wa xaxe are akere byale ota fihla xae a
 re a lo ke tla sepetla monna wala a šala a
 hlapa mosadi wala a sepetla a sepetla o bo
 na phoofatō ye bareng ke senamaduo duo
 etšwa ka nokeng. Ya fihla ya, modikoloxa ya
 modikoloxa yare senamaduo duo senamaduo
 duo a ngwatho boxōbē bya ngwana afa sena
 maduo duo a sepetla ya šala e eja yare xo fetša
 ya ya xape ya modikoloxa yare senamaduo duo
 boxobiyana bya ngwatho ke iphetē senamaduo a
 senamankwētē ke. Ya šala eja, sepetlā
 axari xari xari yare ke fihlile a engwa
 thēla xape xe a lebile xae boxōbē bya fē
 la a šala ka serwana ya boa xape senama
 duo duo senamankwētē ke. a phatlola serwana
 sa ngwana a efa ya no dia byute xo fihle

ia serwana sa ngwana se fela a bile aša
a sena selo xe a fihle xa masaranga arabo
a tšwa a kiti miša senamaduo duo ba ~~ba~~ bile ba
bola ya senamaduo duo.

Sosidiana le mmaxe le pupaxe

Sosidiana atšwa le bommaxe, ba ya mašema
bare xe bale tšelang mmaxe bare ke lebeše xo
anurumela mafsi sepela ngwanaka o wa khurumela
mafsi ka molomo wa morifi ~~Sosi~~ Sosidiana q
fina a khurumela ka molomo wa ~~axe~~, bommaxe
bare xo boiy ngwanaka Sosidiana etšwa o ntlolé are ke
anurumela mafsi bare a sekare o khurumela
ka molomo wa morifi atšwa. bare swara seroto ke
molomo a swara mmaxe ka molomo bare Sosidiana
swara seroto ka maraxo a swara mmaxe ka
maraxo bommaxe ba phuma xobasa le xona ba
lebala xo khurumela mafsi bare Sosidiana ngwana

737

K34/103

33

ka seta o wo khurumêlo mafsi kamaxo a mo
 rifi. A finta a khurumêlo ka maxo a xaxe ko
 mmare xe ba bsa masimong bare sosidiana ngwa.
 naka etla o nthole a kere te ile ke khurumêlê
 mafsi ka maxo. A tla bare ntholê bare swara
 seroto ka maxo abo swara ka maxo bare se swarê
 le dimpa a ba swara ka dimpa ba phuma. Xosisa
 ba khurumêlo baya masimong xe ba fihla masimong
 sosidiana a bala ya mmutla bare xe baya xae ba o
 phuthêla ka sakana ba fa sosidiana bare ore xe o hla
 kana te batho xe bare na oswereng ore ke swere
 dihlodi tsa papa empa ka pelo osebê xore ke swere
 re mmutla. A tloxa a hlakana te mtho wo monqo
 are na sosidiana a swereng! are ke swere dihlodi
 tsa papa empa ka pelo ya xona ke tselo xore ke
 ke swere mmutla. A no eto a dia byale bomma bare
 a kere o riao kere ore ke swere dihlodi tsa
 papa ka pelo xona tsebê xore o tuele mmu
 tla ba napa ba fihla xae. ke moka bo papare
 bare sosidiana ngwaka ke swere ke maxo a na

34 737

K34/103

a tšea selêpê a fihla a diêla papaxe manamê
lô banamêla eavwar metse are molu ba na me
tšê a betolla manamêlô ale bare molu bare
mphalošê a xana are mpheng marokko a uweo-
lena ke le fê a ka ba mofa a xaxe a apara
9 9 para a tšoxa aya xae xe a fihla xae are
mmaxe sosidiana emphê baxobe lethoxo yeloya
ka e be e le bošexo. Mmaxê a mofa a ja are
mmaxe sosidiana a lang a ala bare xe ba rōbala
are na mmaxe sosidiana momohla marokko a kaka
na mmaxe sosidiana are a no hlwa a le kaa ka me
lta. A tšoxa bošexo a ya xo papaxe are xo
fihla xo papaxe a mofa di'kobô a modielo manq
melo, batšoxa ba ya xae are mmaxe sosidiana
mphê hlaxo yela ya ka are na akere te llê ma
ntšiboa.

Motho a ruite dimpya.

737

K34/103

35

Motho wo are kea xa matlala b lešatē
 le efa dimpya tšē tšaka ba šala ba ditima ma
 xobe e be ele dimpya tšē thoro bare xo di ti
 ma tšā tloxa tšā latela monge wa tšōna,
 Tšare xe dire kea ppula monge wa tšōna
 a di bona ya ba dia ~~opēto~~ monge wa tšōna
 e be ele mmankodi dire buhu hoilale
 ve latetše monge wa rena kwa xae da ngakē
 xi dimpya ditimilwe marobē ditimile ke monge
 lapa tšā fiwa ke mosadi wo monyenyane
 monge a boa natšo a di tšōla diala tšā namela
 kariki a fihla a bolaya mosadi wo morolo
 xe bo esa a tloxa xape a ya xa m~~u~~tebo
 xo. A tšōna are no ba sa mofileng byala,
 bare kxosi' e tšē tšōna are he tšā tšē
 na tšē di byang a di tšōla diala a di tšōle
 la byala tšā nwa tšā namela kariki tšā yara
 a fihla a ba kxoboketsa are wana wola a
 utše a difa a mmola a no ba bolaya kwa
 ba xwa šala ba ba bedi.

36 737

K34/103

Motho a ya xa malome aze

Motho o rile xe aya xa malome aze a hwetsa
 mokxalabye a betla koma mokxalabye wola a
 mmitša fi'ho a botšišana le ena maphelo aze
 xo ena tsena kamo komaneng aze xo mo
 tseuthša ka komaneng a se lekane a mo
 nthša aze ena o dutše mo uwe, aboe
 la a motsenthša xape mola a e okedi
 tše a lekana. A betšo se khurumela a mo
 khurumela a mo phikološa a hwetša baneng.
 na ba etišitše bare Rakxolo re lletše koma
 ye aze komana tsabo radimo buabua rethwe
 komana tsabo Radimo buabua rethwe aze ga
 he lena phepane tsala tsala aze ke
 rile ke ya ha malome ke hlakamete se
 kxalabyang da ntokela komaneng a napa a
 thoxa a hwetša ba bangwe ba etišitše bare
 ye lletše le bona a ba lletša. a thoxa ya
 xa bo malome a ngwanengana wo le xona a
 hwetša ba etišitše aze xo hwetša ba etišitše

737

K34/103

37

ngwanenyana wo mongwe wa xa malome are
 a motseba e bile xo na le byala ka natsang o
 mongwe ba yo bitsa mmate ngwanenyana wo
 ba. isa mokxalabyana wola byakeng ba sala ba
 nthsa ngwanenyana wola ba lokela dilotsa
 xo loma ka mola komeng ba e khurumela
 ba fihla ngwanenyana. Mokxalabye a kuka ko
 mana. yea ditloxa se a fihla. pele are ko
 mana tsa bo Radimo bua bua rekwe xwareta
 komana tsa bo Radimo bua bua rekwe tu are
 mosela wa mmato le se oka hwomola se
 ke fihla pele kea xo ja mokxalabye are se
 a yo fihla xae a hoetela are mosadi fiša
 lengeta e be le le hwiwidi ke fihlile. Mosadi
 di a fiša lengeta se a fihla a hwetsa lengeta
 lešwelê e le le le hwiwidi a chula fase ba
 mo lothšiša ba mofa maxobe ada are ngwanenyana
 nthsa ka mo uwe, ngwana are se are kea
 nthsa tsa molome are papa dia loma are
 masana mmato se nkatla ka tlo nthsa okase

Je. Mosadi le ena a tšents'a le tšaxo tš'a
 molo are e e dia loma etla onth'e di'lo tš'a
 xaxo byak mokalabye a tšents'a tš'a moloma
 are mosona mmaxo o ya ntoma a thibolla
 komane yela tš'a ba thibetela kamoki ntlong
 le mosadi wola mosadi a thoma xo vaxana a
 re ke wena o tš'o re tš'eela di'lo tš'a tš'a kiti
 mišo monna wola tš'a mmolaya.

Lesoxana le ya boxwê.

Lesoxana le le rile xe ya boxwê la hwetša
 manilo o butšwitš'e la fula la metš'a thapo xe a
 fihla boxwê ba mofa metse a hlapa ba mofa
 maxobe - a ja, are xo jo atloxa a ya kxaka
 la xe a ithusa a nthša thapo yela ya le bilo
 yane xo yena ke pitlo ke yale wena bo
 xwê. ya mošola moraxo a etšea a e
 kxatla a e šila a e lahla ele bupi a elahla

737

K34/103

39

ya tlo xape bamenyana bare ja maratša see
molé ona le-nto ere pitlo kea le wena b
xwé. Maratšaxe are na a oša ntšea a
hlala.

Bodikana borupa

Bodikana byo byane xe di bo aloxa ngwana wa
kroši axana aře ke ngaka setsiba sa nnyamma
bolele ke ke senaso a ke thore ke swale mo
loto kaitsadi axe aře ijo ngwana wa noma
mma a nopa ašala ašea krapana a thora
a sepela a hwetsa bodiba a šitinya bya se
tšwe selo a ya xo byo bongwe a fihla a
epela are nyama bole nyama bolele ngwa mma
ore ketlora ketla aloxa setsiba ka tšwara sa
nyama bolele ya tšwa nyama bolele are kea
thšaba a ba a boya. ya tšwa ya mošala mo
yaxo yare xe ere ke ema a epela are

40 737

K34/103

Bodikana borupa

Kere aree ye thšweu ya fihla ya tšena
a ya ka xae ngwanenyana a otile banno-
bare rea ehlaba ya pala bare etla ngwanenya-
na a tla ema ka kxorang are kere hlabiwa
hle nyama bolele ngwana mma ore ke tšare ke
tla aloxa setsiba ka apara sa nyama bolele
ba e hlaba bare se bare ba e bua tšena
ya xana bare rere etla ngwanenyana
re kere hlabiwa hle nyama bolele ngwanenya-
na ore ke tšare ke tla aloxa setsiba ka apara
sa nyama bolele. Ba e bua bare xa e bua
bare se bare ba e soxa ya xana bare re-
re etla ngwanenyana are kere soxiwa nyama
bolele ngwana mma ore ke tšare ketla aloxa
setsiba ka apara sa nyama bolele. Bare xa
se soxa ba ya na so thabeng ba nthšo sehlaba
ke thoka le lerumo ba napa ba aloxa ngwanenya-
nyana a napa a tha kxalo ore ngwanenya-
P bomma o bolele.

737

K34/1095

41

Masobaxana a ya mokxoweng.

Modaxana a are xo fihlo ba soma bare
 xo soma wo mongwe a ba fitisa ka thšeletē
 areka mpyanyana batloxa by ya xae ba
 re xe bale tsoteng bare a re bateng thšeletē
 ba e bala ba hwetsā ba fitisa wo wa xo reka
 mpya ba mmolaga ka tšea thšeletē yela ya
 xaxe ba e abalana. Ba tloxa ba sepela
 ba sepela mpyanana yela ya thoma xo opē
 la yare ahe ahe moroka babalaile mmoka
 zelelo sa lla mōbeng sa ba sa swane ba swane
 mpya yela ba e bala ya ba e šita ba budula
 mošidi waia batloxa ba sepela ba sepela
 tsaxa ya epēla xape mongwe a swara ma
 oto mongwe a swara hlaxō mongwe a swara
 mmele wa yona ka mōka batloxa. Ya epēla
 xape bantšē ba swane yela. ba e bolaya
 bare na retla e dha byang mpya ye etla redi
 ēla motokō ya tsaxa ya ba šala motaxo
 ya eta e opēla ba e lesa ya ba ya fihlaxae

42 737

K34/103

Motho o ya makroweng

ya šala wo mongwe moraxo ya tsena
 le ena ka xae ya epela kabo mohla
 nkana wo e tseneng ka kabo bure na
 mohlankana wola le thoxileng nae o kae are
 o šetše makrowena are ke sa soma.
 ya thoxa ya ya ka kabo wola ba mmo-
 ra ileng ya epela ya epela bare are ehlo
 komete ba ba ba ehlakamela ba kabo
 kotsa bahlanana bale ka moka ba ba buši
 ša bare o šetše o rile ke sa soma. Ba še
 a bahlanana bale ba ba bolaya ba tšela
 thšéletē yeta yaba yabo mohlankana wo
 la ba mmolaileng.

Khudu le Monthsa.

Khudu gare xo monthsa gare nka xo
 šia monthsa are oka se nthšie khudu ya
 epela ditholla le beiq, ba o beetsana ka
 ka mola thabeng ya makwabeng are xo

131

K34/103

43

Khudu le monthsa.

Khudu are ena o thoxa khudu ya
na ethunthša dithole are xo fofa afofa
moxala monthsa a feta khudu tseleng are
ke xona xe ke xo šibe o mpoine are
a le seabakeng a kwa khudu ere pele ere
bo monthsa nka ba šio ka le belš monthsa
are mosela wa mmaxe baeteng nka napatiq
šia ntoana ya dimpanya ke xo leka o ka selete
are xo fofa are xo fofa a feta mokhudu tse
leng are ke o tsēna. Are mo areng ke
lebeleka moraxo a kwa mokhudu are kere
phariri phamphang patela dino o ka setšaxē
o nthswere le tsātsi letee monthsa are na
mošimanya wa ke xore onthsepela byang are
kere bo mokhudu ba ka nthšia are xo fofa
afofa are mo areng ke lebeletšē moraxo
a kwa mokhudu a epela pele a thunthši
tše dithole mmoteng are phariri' phamphang
o patelē dino o thoxa moxala monthsa are
xo fofa a tsēna korong ya ka mmankodi

731
44

K34/103

Khudel le monthsa.

are a sa rialo a kwa mokhudu a šetsē
are ka sakeny are kere phariri phampha
ng o patšē dino a šetsē a thunthšitšē ditho
le ka xare xa lešaka Mekrosi ya napa
ya Ikela mokhudu monthsa a swaba.
Banapa ba tšea dikxomo ba fa mokhudu
bare mmalo o monna mokhudu-monthsa a
abožla le maswabi. Atšea dikxomo tšela
a wo oxa motse wa xare xe a dutšē
xwa napa xwa tšwela mmalla are xo
ena mokhudu are bešane monna abong
thoto ya mokhudu. Mokhudu are afoseke
monthsa a fihla ka xore babe ba dutšē
motse otee are are iwatele dikxong
ba ruatšela dikxong ba napa ba xotsa mollo
are are bešane xe ke butšwitšē ontye
mokhudu are xo lokile a tseng ka mola xore
xa mollo a swere ditholla are mola mollo o
tuka a beša ditholla dire mola dithunya mo

K34/103

737

737

45

101

Khudu le monthsa.

nthsa a nape are lie ekwa moxala mo
khudu. Otha ka wa kwa xe ke molle na
pe o dia ke xore. nthšia a sa tsebe
xore xo thunya di tholla, mollo wa tima
xe a bešola mokhudu a hwets'a a sa phela
are tšena moša monthsa a napa a tšena
a bešeletš'a mollo wa tuka. Are kikiiki a
nyaka xo kwa xore na monthsa o butšwitš'e na
mola mollo o tšinele a monthsa a hwets'a mo
ntšoa a butšwitš'e a mo ja

Motho a tšere basadi ba lesame.

Motho wo a byala sehlare krorong
a ruile kroro ya mokoko le thsadi a tlo
xa are ke sa ya byaleng basadi bale
ba šala ba ija sehlare seta mmare non
na wo are na ketla dia byang xe batho
ba ba hwile ba jele sehlare se, o bitš'a

46 737

K34/103

Motho a tsere ~~matome basadi~~ ba lesame

Kxoxo ya thsadi are na xe nka xo
 roma o ka ya na? yare eng are na o
 ha fihla oreng yare ke tlare Kokoteteke
 Mokekolo are fotsêkê. A napa a bitsa mo
 koko are na xe nka xo roma skaya
 na yare eng are na oha fihla ~~oreng~~
 o reng yare ketlave KokotengTengte
 ke tlile xo bitsa phakamatšeba batho ba
 hwile ba pedile ya tlaxa ya tsena ka
 motse o mongwe ya fihla ya opela mo
 hlankana wo raongwe are xe nka tšea
 thselana ya mokoko wo ka bea lephe
 pheng inka tšeba xore ke nna motho.
 Mokoko wala wa tlaxa wa ya motseng
 wo mongwe wa fihla wa opela mo hlankana
 wa xona le ena a no dia byale
 ka wala wa pele. mokoko wala wa tlaxa wa
 ya ka motseng wo manye wa yona ake
 ng ka xona. Wa fihla wa opela ware
 KokotengTeng teng ke tlile xo bitsa phaka

737

K34/103¹⁹¹⁷ 47

motho a tšere basadi' ba lesome,

Mosēbō batho ba pedile ba hwile xo še
tšō monye mo epela koma sehla se
moxorong yešō. Mokoko wala wa tloxa le mo
nye wa fihla wa kotama mokekolo xodi
mo xa hloxa wa foloxa wa tloxa le monye
wa wona a fihla a txa dithupa tšō leso
me a dilokišō a tloxa a fihla a ratha basa
di bane ka tšona are mesela ya lena kere
ke le boditše kare le seke la ja sehla se
la se ja ukabe ke le lese le 'elē' ruri.

Sanaxa a tšewa xa matlala.

Sanaxa are xo tšewa xona a diehwa
mokete a ya boxadi' a fihla a fetsā ma
tšatsinyema ya xae a wo tšōlla bongwetšij
a bo'ela boxadi' a hlwa le tšatsi muna are
ke iša dikxomo morakeng xa mmalebōtšō
Mosadi' wo are mola a apeite are xo sola

48 737

K34/103

Sanaxa a Tšewa ke matloa

nto ye ngwê e tšwele xo dimo e mmotšiši
maxobe a ebotsō ona ka moka e tšee ma
xobe ale ka moka ea fetš'e e boele xochi
mo mosadi wola - a apee xa bedi are xo
sola etle xa bedi e mmotšiši ae botš'e e
je maxobe ale xape. Mmatšwataxe are
mota a mmotšišo are na maxobe a kare a
hwomole xosasa a tšoxa a sila a apee
are ka pelo are na e bang xe ke sa botš'e
batho ba ke diang? anapa are xo mmatswa
taxe are ore mota ke a peile tette tede
le lema una le bonie. A apeci are xea
xore letš'o nto yela ya tla mmatswataxe
a thš'aba ya mmotšišo maxobe ale yare e bi
le o tš'o mpiletsō ba mmatswataxe de tla xo
bontš'a. Xya ja maxobe ale ya tšoxa yare xo
tšoxa a sola a apee xa bedi ya tla xape
yano dia ka ka mehlang, ba xroboketsa
ba hlanka le bakwalabe ya tla batho bale ka
moka bathš'aba yare momohla ebile o

737

K34/103

49

Senaka o lšewa ke matlala

Tšō mpiletsā banna mathapama o, apcē ka
 pitsa ye kxolo. Bonmatswalaxe ba bitsā di
 pudī bare ke roma dipudi dipudi tšō iki
 šetsā dinkō kxakala bare ke roma dikxomo
 le tšōna tšō ikišetsā dinkō kxakala, ba
 bitsā mokwe bare na xere kaxo roma oka
 ya na ware na nka nama ka kana ke ba
 batho ba bolepe ba šekela byale.
 Mokwe atloxa a sepela are xere atla tloxa
 ne are kwa bolepe aje selo le batho ba
 bo le dikxomo tšabo dihlwa di bapala le ba
 tho babo bahlwa bo bapala. Wa sepela yar
 Xere are ke wo fihla matlala a dukubadi
 tsebe are nto ye mgwe e etla, wa nama
 wa fihla mokwe matla are na keng mo
 hore ware kere kwa xere bolepe aje
 selo le batho ba bo xa boje selo le dikxo
 ma tšabo a dije selo bahlwa ba bapala le
 tšōny ba tšaba selo sa xo ja ~~le~~ maxobe
 Matlala a tloxa ka mmotlora are xo fihla

50

737

K34/103

ba kxobo ketšā batho ka moka bare etlang
 le lothše kxosi mosadi wola a apeela mo
 xatsaxe are xo sala are xe are kea xorele
 tšā ya tla bathšaba ba phatlalala kxosi ya
 re xo wa. Bare xothšaba ya sala e eja
 maxobe ale yare xo mosadi wola yare
 keve potwana ye ya xaxo a ke rate ke
 nyaka pitsa ya byala o hlwē o esilēla,
 a hlwa a e šilēla are xosila ya nokeng abi
 a bošēla a kxona a thsediša pitsa apea pi-
 tšā yela are xe a xoreletšā ya tla yada
 yare pitsa ye ya xaxo a ke nyake ke
 nyaka pototšē pedi. A šilēla pototšēla
 tšē pedi kxosi yare na-ntō ye ekxona
 keng ya nama ya ēpo mokete kamolantlo
 ng mo nto yela e welang xona, a apea
 pitsa tšēla le pedi are xe a xoreletšā ya
 tla yare xe re kea wa ya wela kamole-
 teng. Ba etšea ba e epēla ba ja maxo-
 bē ale are xo šala ba tšea ba o fa

737

K34/103

S/

Kolobe batho bale baphatlalala kxosi yelaya
ya lebenketeng ya wo rekata dilwana dilwa
na tsa bese ka moka leka marotho ya reketa
mosadi wa wa yona u boolwa sethsiri seth
a Jo dilo tseta a boela a kwahla.

Mosadi le ngwanai wa mosima

Ile e mosimanyana keleketa are kenaka xo
tsea keleketa atloxa a hakana le banengana ba
ba raro are na lea nthata na? bare eng,
atloxa nabe... a ya rebona xae ke ba fihla xae
keleketa mmare are Salebek Salebete ngwana
ka. le ba. apee... dinawa ngwanaka keleketa
ba a pea dinawa basolela ka dikettlelong ba ja bafe
tša dinawa tšela kamotra keleketa ba yo robala
ba lala baroto ka ntlong ba robeše le mosima
nyana, ba potla dipos. Ba ithusa ~~ke tana~~ kama
ntlong, keleketa mmare a tšoxa bošexo are salebe

52

K34/103

Mosadi lengwana wa mosinyana

Solebehe ngwanaka. na ro byang ngwanaka
 are a khea lala mmawe, mathsepa ke mathsempa
 meroto ke meroto dipoo ke dipoo. Mmarwe are
~~ar~~ aba fete Mosimanyana atloxa xosasa a hlaka
 na le ba bangwe ba ba raro atloxa nabo bayo
 xae mmare are selebete selebete ngwanakele
 kella o ba apeele dinawa bala xosenene mma
 re are nkane lesa je kare re khotse. Ba ya ntlong
 balala ba robele, ke re esa mmare atloxa are
 selebete selebete ngwanaka are na ro byang ngwanaka
 ke kella are khalala mmawe, kare kea kamo
 ka hlakana ka lerato la mosinyana kare ke ya kamo
 ka hlakana ka tetswele la mosinyana ke kella ba
 napa bare a e be dingwetsi.

Leboxana lea boxweng.

ile e leboxana le ya boxweng ke kella
 atloxa a lebile boxweng ke kella a finla

737

K34/103

53

Lesaxana lea boxweng

keleketla are xo fihla are xo mosadi are ke sua
 neše xore ke xothšabiše maufiiba keleketla ngwane
 nyana a dumela keleketla ngwanengana a phutha diko
 bo ba ilora bašexo keleketla bare tšeleng monna a
 kwa nongana yela ya xo bathša batho dinase a tlare
 la mosadi a ya koa nongana ellang xona keleke
 tla thšwene ya bona monna wola xe a ya koa
 nongane ng keleketla thšwene ya tšara ya ya koa
 masading keleketla ya fihla gare nke o ntadime
 diphele tše tša xaro ke bone xe di ntlhswaneto kele
 ketla a efa diphele o ya apara. keleketla gare
 nka dime le dikobo tše tša xaro kamoka keleketla
 a efa, keleketla moana wola a tšwela keleketla
 thšwene yela yore xo mosadi wola gare thša
 o wo khuta keleketla. Mosadi wola a tšara a
 wo khuta keleketla moana wola a fihla keleketla
 monna wola are xo thšwene are namela babe bae
 ka tonki. keleketla. thšwene yela ya namela
 keleketla ba tšara mosadi wola a no bašala monna
 keleketla Monna wola le thšwene ba fihla xae

54

737

K34/103

Keleketla bare xofihla ba laka ba robets'e ke
 ketla, yare e sale bošeto bats'a ngwetsi xo
 re e šile Keleketla. A tšaxo a šila ya šila e
 latšwa bopi keleketla bare xo tšaxo ba hwetšeg
 bopi bo seto keleketla bare na ukane oša šile
 keleketla ganošila ere mola balebeletš'e keakala
 ya latšwa bopi keleketla ba etš'eela baš'i
 la Tšatsi le lengwe monna wo a ile xo
 rema keleketla are xe antš'e a rema
 a bona mosadi' wola wa xaxe wapete kele
 ketla a napa a ya xo ena keleketla are xo
 yeng are na o tšwa kae. Mosadi' wola are
 na a kere o utšaxets'e wa mola thšwene keleke
 tla monna wola are na ke be ke se ka mola
 weana na? monna wola a tšoxa aya xae keleke
 tla are xo fihla xae a bitš'a bats'adi' ba xate
 keleketla are xobona are le nthswarole nto ye
 la ke tšileng nayo a se motho ke thšwene kele
 ketla. E ile mola ke sa ile thobeng ke sa
 ile xo vafa d'inoša ya šala e tšeele mosadi'

737

K34/103

55

waka dikobo keleketha bare xo monna wola bare
 sepela o wa bitsa mosadi wa xato a tloxa ya xommi
 isa keleketha are xo fihlo le mosadi wola ba maisa
 ka utlong ye ngwe ka mathswene e sebang ka tona
 keleketha ba apca leswetaba. keleketha bare xo sa
 ro wa nthša mabete ka sešexang bare xo tšena ngwe
 tši ka mo sešexang keleketha bare wola a pedi le ba
 ya xo tšea dipitsa tšela tšo leswetaba keleketha ba
 tšea pota ba tšela mathswene yela ka leswetaba.
 ya hwa keleketha ba tšea ba wa e epela ka tona
 la keleketha ba nthša mosadi wola ka utlong
 ya napa ya ba ngwetsi.

Banengana ba ile dithobethobeng

ile e banengana keleketha ba ile dithobetho
 beng pula e be e etla keleketha ka mafuta
 dithobethobe bare xo ilatsa ka tloxa keleke
 ila, xe bare thestho ba feleletša dithabaga

56 737

K34/103

Banenyana ba ya dithobethobe

Ye ke fihlile pula Tsatsi la subeta ba xo
Tsa mollo seilareng keleketla xwa napa xwa
Tswela nongana gare nthsetseng dithobethobe ketla
leruta polane keleketla. Ba exasa ka meloya
ya tloxa xwa Tswela mmalla ware nthsetseng di
thobethobe ketla leruta maano keleketla bare
di re ka nama ra ruta ke wena maano na ke
ketla xo tlile mmalla pele. Nongana ya
tla ka moraxo le yona gare nthsetseng dithe
bethobe ketla leruta maano keleketla bare
di re ka napa ra ruta ke nongana ba
~~bangwe~~ ba maano xo tlile monna wo mo
ngwe pele are le ba sadi baka a dukela
mollo keleketla, o tla a tloxa a wo bitša
ba xabo. Keleketla monna waka are xo tloxa
xwatla lenong lae mola lere nthsetseng dithobe
thobe ketla le ruta maano bara di re ka
nama ra ruta ke lenong maano keleketla
ba nthsetsa ya la matsimo a namu a fihla
nongana yela ya ba xwala le di rotwanatsa

737

K34/103

57

Banenyana ba ya dithobethobeng

la tso bona kamoka keleketha ya kotama
xo chimo, xa sehlare. keleketha yare xo ba
nonyana ba ke yare kamoka xalena rotang
ka roti. ba fihla matsimo bare xo nkra ntswa
naheng keleketha. Batsena ba serena ka dilêpê
Sare xe sere kea wa nonyana ya thoxa ka ba
nonyana bale keleketha ba ešala moraxo kele
ketha ya kotama xo se seingwe sehlare.
keleketha lesona base rena xe se wa ya pofaba
e šala moraxo keleketha bare xo fihla xare xa
naxa ba bo ya baeta ba raxo wala a tša ba bitša
keleketha nonyana yela ya fihla ya kotama mo
tseng wa batlokwa keleketha banenyana bale ele
ba xa rapitsi ya thoma xo opeia yare
Kephokophoko wa kwa borwa
Re ile re ile thobeng pulaya
thiba medupe a se medupe me
thibela sešta le badi aba setsana
ya thoxa bare na nonyana ye ke nonyana ma
ng ye batse ka moko keleketha yare xo

58

K34/103

tlhoxa ya wo kotama xa moutlana keleketha
!exona ya no fihla ya opêla ka motixo byalo
keleketha moxotša moutlana a tšwa a swere
melōra a e thōšela ka melōra are mošela wa
yona ere ebona bana babo rena e saleba
tlhaxa kxale ya hlwa e thilexo epêla mo
keleketha ya tlhaxa ya wo kotama xa Ramo
thōkana ya fihla yano epêla byale batho bare
Jo noujana ye botse seuwe keleketha basadi
ba xona bare lea etha kxalela le bona bana
ba rena ba sa ile o mongwe are e ya lebo
tša bare o bona xe ngwana wa xaxo a seko
keleketha ba e phupha ka mesebe ya tlhaxa.
keleketha ya ya xa Rapitsi xe e fihla ya
kotama kxovung ya mošatê ya epêla ya epe
la batho balšwa ba ehlalela batho bare re e
koba ba bangwe bare aowa xa e Kobiwi ba
na baya xo yona ya ba botšiša yare na
ke xona mošatê mo na? bare eng ke xona
keleketha. Yare leswanetše ago nkiša ka xona

K34/103

737
59

Ka mošate kelekettle ba isa ba fihla ba eda
maxoxo ya dula ka ntlong. kelekettle ya ba ntho
kamoko le dirotwana Babona badula maxolong.
kelekettle xwa bitšwa kkoši ya xa Rapisi ya tsena
ka ntlong. kelekettle ya wo bona bainenyana bale
yaba tseba xosasa ya bitšo batho kamoko batšo
xa batla ka moka batlile xo bona batho ba uwe
ba xotlišwa ke nonyana. Pantho-saka kkoši ya
re šitang lehlabe kono ke hlabele moeng wa
a beng kono mathari tsena fase a sila
ya ba mo kete wo maxolo. kelekettle xwa ape
wa dinamama le maxobe. kelekettle bana bale bo
Papa bona ba tsena kamola ntlong ba bona
xore na ba tla tseba bana babona na? kelekettle
bainenyana bale ba fiwa dišo ba eja dinamama
leiti bare xo ja nonyana yela ya laela ba
leboxa kelekettle bafa nongema yela dikomo yaba
tšwa mongwele mongwe a thakalela ngwana
xake nonyana yela ya saka dikomo ya
boela mo etšwang. kelekettle matsimo ale ona
a boets'e xae ka maswabi.

60 737

K34/103

Mannyana aya xu moto wa tse a rwele

ile e monwane gare e monnyema aya xu
moxolo axe keleketha aboputše ngwana a
rwele serotwana le boakhe bya ngwana
keleketha. Mmare ara ošeke wa tšeo ka tse
la ya ~~ka~~ fase ena le matsōlo ošee ka
tšela ya xodimo keleketha a Sepela asepe
la a tšere ka tšela ye la ba iteng a se
ke a tšea ka yona xentšee a Sepela
keleketha a kwa selo ka moraxo se tšolonyo
na tšolo tšobuyana tšolo keleketha a thoma xo
opela a're

tšolommawe mma o rite a
mpotša are tšela a see ya
xodimo ya ka fase ena le
matsōlo.

keleketha are xa epela a engwathela baxo
be byangwana ya ja ya thoma tšolonyana tšolo
keleketha a efa bo xobe byola ka moka keleke
the ya ja ya ba oa sepela a epela a e
foša serotwana ya se kwanetsō ya tla

737

K34/103

6r

erotwana.

Monnyana o ya xo moxoloare

xape keleketha • qthoma xape
 a epela keleketha yo tla a e foša serwana
 sa ngwana keleketha ya šala esesa a sepela ya
 tla a efa tukwane a sepe a epele keleketha
 yaboga xape, a efa lepayana ya šala eja
 yaba oa sepela oa epela. Ya nolla tšolonyana
 tšola a e fošetsa šale yaba o eta a epela
 keleketha yare ke baile a e foša boeta bontho
 thela a šala ka theho le moses e keleketha, Yaba
 oa kitima yaboga a e foša thari ya ngwana ya
 ba oa epela aba a tsola diphela kamoka a
 a kitima keleketha a kitima yare ke fihile a e
 foša ngwana a kitima a kitima a eta a epe
 la ya fihle kxaola moses a efa keleketha
 a kitima ya fihle xae esesale kudexaxo
 diang a kxaola theho a efa keleketha yaba
 oa kitima le yona ya kitima ya mongwatha
 leraxo keleketha a kitima le yona ya yare ke
 re ke fihile ya ngwatha le lengwe yaba
 o tseng ka xae keleketha maxatša moxoxe.

62 737

K34/103

Monngana o ya xa moxolo aye.

a hlaba mokroši e eme kxorong. banna
batšwa kamoka ba e bolaya banthšā dilotšē
la e dilleng kamoka lengwana wola a sa phela
maraxo a le ba a tšea ba mo mesetšā a nana
a dula botšwana keleketha a hlwa matšātsi xa
moxo aye a nana a tšoxo a ya xae xea ya
xae a tšea ka tšela ya ka xodimo ke a fihla
xae mmare aye nakane o le byale aye ke
ke tšea ka tšela ya ka fase aye xona
ke xoboditšē aye ke be kere ya xodimo
e ya dukološā.

Bannyana ba ya xo tuntela.

Bannyana ba bare xe ba ya xo tuntela batloxe
la ngwana wa kroši keleketha a ba latela
a fihla a hwetšā ba tuntela keleketha a ye xo
bona a ye na le beile kae maxabe a lena
keleketha bare re lehile kamo metseng a tšē

737

K34/103

G

Bananyana ba ao tuntela

a marabyana ale a xate le mesesana wola wa
 xaxe a iakla ka metseng bahlapa bahlapa keleke
 tla bare byale re ya xae xe batšwa ka mola metsa
 ng ba tsupulla mesese ya bona le marabe ka mokhe
 beng keleketa ngwana wola wa kxosi a ~~ya~~ tsšwa
 ka lepona keleketa. Bananyana bole ba motlolela q
 šala a nyaka marabe a xaxe xe antše a budubu
 tša bodiba aya le byona kowa a tsupulla mokhekolwana
 wa khwakhwe keleketa ~~keketa~~ wo are xo je
 na. are ngwafē amongwaya keleketa are xo mung
 waya are ngwana ngwanaka eno sepeka le bodiba
 bya ota hwetsš dipitš didore khee keleketa are
 di'pitš tšē bare mola bare khurumola ya pele ote
 ye uwe a kea leetsšwa yona. keleketa xe ofihle
 bare khurumola ye are ye uwe a kea leetsšwa
 yona bare ye bo bodi bare khurumola ye a kha
 rumola are xo khurumola a hwetsš xona le
 bana kamotla xabona bana le leihlo le tengwela
 nkoti bare khurumola ye are ye uwe a sa.
 laetsšwa yona bare khurumola ye a khurumola

64
131

K34/103

Banenyana baya xa hlapea

a hwets'a ngwana wa le tsoxo le tee a khurumela bare khurumola ye are ye uwe a sea laets'wo yona bare khurumola ye are ye uwe a sea laets'wo yona kelekella a hwets'a ngwana wa tsebe e tee a khurumela bare khurumola ye are ye uwe a sea laets'wo yona bare khurumola ye a khurumola a hwets'a ngwana wa lekoto le tee a khurumela bare khurumola ye are ye uwe a sea laets'wo yona bare khurumola ye a khurumola a hwets'a ngwana wa tsebe nko ya mphatlo kelekella a khurumela bare khurumola ye are ye uwe a sea laets'wo yona bare khurumola ye a khurumola a hwets'a ngwana wa mobotse botse wa mošwana a monthsa amma koa ka boela a ntho le xoxo. a ntho sehepana sangwana lefaka seroto antho lethari yangwana a ehunela a mmopula a tse diwana tseka ka noka a tloa oya xae a nyo xa noka a hwets'a basimane ba dišitso bare namo tho wo nkane ere ke mokete ba ngwe bar onaka wena o be ke ware xo bona batho ba sepele ware ke

4
m helle a fihla a hwe tsa ba zadl ka nokeng ba 65
ngwe bare ja makete bangwe bare a se ena a ma
ma a thsathsa ngwana a ma jesa a mmopula a
thata ya xae keletetla a fihla a tsena ka xae a
fihla a thsathsa ngwana a mmopula wala a ya
ya kaka aya ka mthopeng a baka a mafisa
ka barabe mmare aya na mtho aya aya
ka banama bare danna ngwana ka mtho aya a thaba
makosi ka thakalwa mtho

K34/103

Engelino ph...

Hand S: 737

737